

ΑΦΗΓΗΜΑΤΙΚΕΣ ΤΕΧΝΙΚΕΣ ΣΤΟΝ ΟΜΗΡΟ

Ο χρόνος σε μια λογοτεχνική αφήγηση μπορεί να διακριθεί στο **χρόνο της ιστορίας** και στο **χρόνο της αφήγησης**:

ο χρόνος της ιστορίας

είναι ο **φυσικός χρόνος** στον οποίο εκτυλίσσεται η ιστορία, η φυσική σειρά των γεγονότων

ο χρόνος της αφήγησης

δεν συμπίπτει με το χρόνο της ιστορίας

τα γεγονότα της αφήγησης δεν ακολουθούν πάντοτε τη φυσική χρονική σειρά

ο αφηγητής **παραβιάζει την ομαλή χρονική πορεία** για να αφηγηθεί κάτι που συνέβη στο παρελθόν ή αφηγείται ένα γεγονός που πρόκειται να συμβεί

η **αφηγηματική αυτή τεχνική** ονομάζεται γενικότερα **αναχρονία** και **διακρίνεται σε:**

- **αναδρομικές αφηγήσεις/αναδρομές:** διακόπτεται η κανονική χρονική σειρά των συμβάντων για να εξιστορηθούν γεγονότα του παρελθόντος.
- **πρόδρομες αφηγήσεις/προλήψεις:** ο αφηγητής κάνει λόγο εκ των προτέρων για γεγονότα που θα συμβούν αργότερα

Άλλες αφηγηματικές τεχνικές με τις οποίες παραβιάζεται η ομαλή, φυσική χρονική σειρά

In medias res

- Η λατινική αυτή φράση σημαίνει «στο μέσο των πραγμάτων», δηλαδή στη μέση της υπόθεσης, και αποτελεί μια τεχνική της α-φήγησης, σύμφωνα με την οποία το νήμα της ιστορίας δεν ξετυλίγεται από την αρχή, αλλά ο αφηγητής μάς μεταφέρει στο κρισιμότερο σημείο της πλοκής και έπειτα, με αναδρομή στο παρελθόν, παρουσιάζονται όσα προηγούνται του σημείου αυτού. Με την τεχνική αυτή διεγείρεται το ενδιαφέρον του αναγνώστη και η αφήγηση δε γίνεται κουραστική.

Εγκιβωτισμός

- Σε κάθε αφηγηματικό κείμενο υπάρχει μια κύρια αφήγηση, που αποτελεί την αρχική ιστορία, και μικρότερες, δευτερεύουσες αφηγήσεις μέσα στην κύρια αφήγηση, που διακόπτουν την ομαλή ροή του χρόνου. Αυτή η «αφήγηση μέσα στην αφήγηση» ονομάζεται εγκιβωτισμένη αφήγηση ή εγκιβωτισμός.

Παρέκβαση/ εμβόλιμη αφήγηση

- Είναι η προσωρινή διακοπή της φυσικής ροής των γεγονότων και η αναφορά σε άλ-λο θέμα που δε σχετίζεται άμεσα με την υπόθεση του έργου

Προοικονομία

- Είναι ο τρόπος με τον οποίο ο συγγραφέας διευθετεί τα γεγονότα και δημιουργεί τις κατάλληλες προϋποθέσεις, ώστε η εξέλιξη της πλοκής να είναι για τον αναγνώστη φυσική και λογική.

Ο χρόνος της αφήγησης, με κριτήριο τη διάρκεια των γεγονότων, μπορεί να έχει τις ακόλουθες σχέσεις με το χρόνο της ιστορίας:

Ο χρόνος της αφήγησης μικρότερος από το χρόνο της ιστορίας

ο αφηγητής συμπυκνώνει το χρόνο (**συστολή του χρόνου**) και παρουσιάζει συνοπτικά γεγονότα μεγάλης διάρκειας

με τον τρόπο αυτό επιταχύνεται ο ρυθμός της αφήγησης

αφηγηματικές τεχνικές

- **Η επιτάχυνση:** γεγονότα που έχουν μεγάλη διάρκεια παρουσιάζονται σύντομα
- **Η παράλειψη:** κάποια γεγονότα δεν αναφέρονται καθόλου, επειδή δε σχετίζονται με την ιστορία.
- **Η περίληψη:** όταν τα ενδιαμέσα γεγονότα παρουσιάζονται συνοπτικά.
- **Η έλλειψη** ή το αφηγηματικό κενό: όταν ο αφηγητής παραλείπει ένα τμήμα της ιστορίας ή κάποια γεγονότα που εννοούνται εύκολα ή δε συμβάλλουν ουσιαστικά στην πλοκή.

Ο χρόνος της αφήγησης μεγαλύτερος από το χρόνο της ιστορίας

ο αφηγητής επιμηκύνει το χρόνο (**διαστολή του χρόνου**) και παρουσιάζει αναλυτικά γεγονότα που διαρκούν ελάχιστα

με τον τρόπο αυτό επιβραδύνεται ο ρυθμός της αφήγησης

αφηγηματική τεχνική

- **η επιβράδυνση:** γεγονότα που έχουν μικρή διάρκεια παρουσιάζονται εκτεταμένα, πράγμα που επιτείνει την αγωνία των ακροατών και εξυπηρετεί την οικονομία του έργου

Ο χρόνος της αφήγησης ίσος με το χρόνο της ιστορίας

συνήθως σε διαλογικές σκηνές

Άλλες αφηγηματικές τεχνικές που συναντούμε στα ομηρικά έπη.

Επική ειρωνεία

- Είναι η τεχνική που παρουσιάζει κάποιον ήρωα να αγνοεί την αλήθεια, την οποία όμως γνωρίζουν άλλα πρόσωπα του έργου και κυρίως οι αναγνώστες.

Αποστροφή

- Ονομάζεται το ρητορικό σχήμα κατά το οποίο ο ομιλητής διακόπτει τη ροή του λόγου του και στρέφεται για λίγο σε κάποιον ή σε κάποιους, παρόντες ή απόντες, χρησιμοποιώντας το δεύτερο αντί για το τρίτο πρόσωπο.

Τυπικοί στίχοι

- Ονομάζονται οι στίχοι που χρησιμοποιούνται συχνά, αυτούσιοι ή ελαφρά αλλαγμένοι, κυρίως όταν παρουσιάζονται διάλογοι. Σκοπός αυτών των στίχων είναι να διευκολύνουν τους αοιδούς στην απομνημόνευση του έργου τους.

Τυπικές σκηνές

- Είναι σκηνές που επαναλαμβάνονται στερεότυπα, όπως η ανατολή ή η δύση του ήλιου, μια θυσία, μια προσευχή, ένα γεύμα ή δείπνο, ο διάλογος ανάμεσα στους δύο μονομάχους πριν από τη σύγκρουση, ο αγώνας με τα όπλα κατά τη μονομαχία, οι θρήνοι-μοιρολόγια κ.ά. Το καθένα από αυτά τα θέματα έχει μία συγκεκριμένη δομή-μορφή και δίνεται με ένα σύνολο από στερεότυπους στίχους, οι οποίοι επαναλαμβάνονται αυτούσιοι ή με διαφοροποιήσεις.

Τυπικά επίθετα

- Είναι σταθερά επίθετα που χρησιμοποιούνται συχνά από τον Όμηρο, χωρίς να προσθέτουν στο ουσιαστικό τίποτε εξαιρετικό παρά μια γνωστή ιδιότητα.

Συχνά σχήματα λόγου στα ομηρικά έπη

Νόμος των τριών

- Πρόκειται κυρίως για τον αριθμό τρία και κάποιες φορές και για τα πολλαπλάσιά του, τα οποία βρίσκουμε και στα δημοτικά μας τραγούδια. Συνήθως στο σχήμα αυτό συναντούμε και αυτό της **κλιμάκωσης**, αφού από τα τρία στοιχεία στο τέλος παρουσιάζεται το πιο σημαντικό.

Το σχήμα του αδυνάτου

- Είναι ένας χαρακτηριστικός τρόπος για να δείξουμε πως κάτι δεν μπορεί να πραγματοποιηθεί σε καμιά περίπτωση, παρά μόνον αν παραβιαστεί ένας νόμος της Φύσης.

Άστοχα ερωτήματα

- Ονομάζονται τα ερωτήματα που δε «στοχεύουν» στην ανεύρεση της αλήθειας μέσω μιας καταφατικής ή αρνητικής απάντησης, αλλά απορρίπτονται ένα ένα, για να διατυπωθεί στο τέλος έντονα η αλήθεια.

Το σχήμα του «κύκλου»

- Είναι η τεχνική κατά την οποία ο ποιητής τοποθετεί το όνομα ενός ήρωα στον πρώτο και στον τελευταίο στίχο μιας σκηνής, ώστε να υπογραμμίσει τον πρωταγωνιστικό ρόλο του σ' αυτήν

Εικόνες

- Πρόκειται για σύντομες ή λεπτομερείς περιγραφές και μπορεί να είναι
- οπτικές (π.χ η περιγραφή του τραύματος του Πάνδαρου στη ραψ. Ε στιχ. 290-293)
- ακουστικές (π.χ ο κρότος της πανοπλίας του ίδιου κατά την πτώση του στη ραψ. Ε στιχ. 294-295)
- κινητικές (π.χ όταν οι Αχιλλέας τραβάει τη λόγχη από το νεκρό σώμα του Έκτορα στη ραψ. Χ στιχ. 367)
- οσφρητικές (π.χ στη ραψ. Ω στιχ. 587 όπου οι δούλες πλένουν και αρωματίζουν το πτώμα του Έκτορα)

Εκτενής παρομοίωση

- Είναι πολύστιχη παρομοίωση, που παρεμβάλλεται συχνά μέσα στην κύρια διήγηση ως ξεχωριστή εικόνα. Συνήθως παρομοιάζονται ενέργειες του ανθρώπου με φαινόμενα και στοιχεία της φύσης. Η εκτενής παρομοίωση αποτελείται από:
- το αναφορικό μέρος (την εικόνα) που εισάγεται με λέξεις όπως: σαν, όπως, πώς, καθώς κ.α.
- το δεικτικό μέρος (την αφήγηση) που εισάγεται με λέξεις όπως: έτσι, παρόμοια κ.α
- τον κοινό όρο ανάμεσα στην εικόνα και στην αφήγηση.

Για την παρουσίαση των χαρακτήρων των ηρώων ο Όμηρος χρησιμοποιεί δύο τρόπους:

Τη μέθοδο της άμεσης έκθεσης

Με αυτή ο ίδιος ο ποιητής περιγράφει με κατάλληλα επίθετα τους χαρακτήρες των ηρώων (στατική παρουσίαση) και έτσι, περιορίζεται η δυνατότητα του αναγνώστη να βγάλει τα δικά του συμπεράσματα για το χαρακτήρα των προσώπων.

Τη δραματική μέθοδο

Ο ποιητής παρουσιάζει τους χαρακτήρες των προσώπων μέσα από τη συμπεριφορά τους, δηλαδή μέσα από όσα κάνουν και από όσα λένε τα ίδια τα πρόσωπα (δυναμική παρουσίαση).

Ειδικότερα όταν γίνεται χρήση του διαλόγου ο ποιητής επιχειρεί:

- να δώσει ζωντάνια στις σκηνές
- να αποκαλύψει πιο καθαρά τις προθέσεις, τις σκέψεις και το χαρακτήρα των προσώπων
- να προκαλέσει την περιέργεια και το ενδιαφέρον των ακροατών

Με αυτή τη μέθοδο ο αναγνώστης καλείται να εμπλακεί ενεργά και να σχηματίσει τη δική του γνώμη για το χαρακτήρα των προσώπων.

Ο ρόλος των θεών στα ομηρικά έπη είναι ιδιαίτερα σημαντικός. Στους θεούς αποδίδονται ανθρώπινα γνωρίσματα στη μορφή, στη συμπεριφορά και στον τρόπο ζωής τους και αυτό αποκαλείται **ανθρωπομορφισμός**.

Η παρουσία των θεών γίνεται με δύο τρόπους:

Ενανθρώπιση

- Ενανθρώπιση ονομάζουμε την εμφάνιση των θεών στους ανθρώπους όχι με την κανονική θεϊκή μορφή τους αλλά με τη μορφή ανθρώπου και χωρίς να γίνεται αντιληπτή η θεϊκή ιδιότητά τους.

Επιφάνεια

- Όταν κατά την εμφάνιση των θεών αποκαλύπτεται η θεϊκή ιδιότητά τους, τότε κάνουμε λόγο για επιφάνεια των θεών.

Ο ποιητής στο έργο του αναπαριστά μια εποχή πολύ προγενέστερη από αυτή που ο ίδιος ζει με συνέπεια να αγνοεί πολλά στοιχεία που αφορούν στην καθημερινότητα και τις συνήθειες αυτής της προγενέστερης περιόδου. Συχνά λοιπόν τοποθετεί στη μακρινή εποχή της υπόθεσης του έπους συνήθειες και καταστάσεις της εποχής του, αυτό αποκαλείται **αναχρονισμός**.

Το σχήμα άτις - ύβρις - νέμεσις – τίσις.

Άτις είναι η τύφλωση του νου του ανθρώπου που τον οδηγεί στην **ύβρη**, δηλαδή στην αλαζονική και ασεβή συμπεριφορά απέναντι στους θεούς, στο ξεπέρασμα του ανθρώπινου μέτρου, που οδηγεί στην ανυπακοή προς το θείο νόμο. Η **ύβρις** φέρνει τη **νέμεση**, δηλαδή την οργή του θεού. Τέλος, **τίσις** είναι η εκδίκηση του θείου με κάποια συμφορά που στέλνει στον άνθρωπο, ως τιμωρία για την υβριστική συμπεριφορά του, η οποία αποκαθιστά την τάξη των πραγμάτων και συχνά ταυτίζεται με τη φυσική συντριβή του ήρωα.

